Een gebroken oog

© 2026 Gerard Vermeeren

Kaft: Kleurpotlood op papier, Bert Kamphuis 2020
Foto auteur: Désirée Vermeeren

ISBN: 9789465545707

Uitgever: Brave New Books

Een onbeslapen bed is eerder in een serie van zes columns gepubliceerd in de IJssel- en Lekstreek van 12 september tot en met 21 november 2018.

Fragmenten uit *Troeleke* zijn eerder gepubliceerd in de IJssel- en Lekstreek van 10 april 2019 en 5 juni 2019 onder de titels: *Troeleke en Ma*.

Fragmenten uit *Unguja zand* zijn eerder gepubliceerd in de IJssel- en Lekstreek van 11 en 25 september 2019 onder de titels *Unguja zand* en *Zanzibar*.

Terugkijken en Eilandvrouwen is eerder gepubliceerd geweest op het reisblog 'Reis om de wereld' op 25 januari 2020.

Fragmenten uit *In alle vroegte* zijn eerder gepubliceerd in de IJssel- en Lekstreek van 11 maart 2020 onder de titel *Na het voetballen*.

Het verhaal *Mooi groen* verscheen eerder in twee delen op Gerard Vermeeren - Schrijver op 11 en 25 januari 2023 onder de titels *Mooi uitzicht* en *Mooi groen*.

Het verhaal *F(j)odor oder/or Folau* is eerder als jubileumeditie verschenen ter gelegenheid de uitreiking van de Gouden Ganzenveer aan Jan Brokken en 30 jaar vriendschap in september 2023.

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm internet of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Gerard Vermeeren

Een gebroken oog

Inhoud

Voorwoord	7
Deel 1	10
Een gebroken oog	11
De wraak van de walvissen	14
Isabelle en de Vlaamse gaai	18
Het onbekende paadje	21
Deel 2	26
Een onbeslapen bed	27
Keerweer in Bordeaux	32
F(j)odor oder/or Folau	40
Kauai	46
Naambordje	49
Paul Therouxs gelukkige eiland	52
Unguja zand	60
Terugkijken en Eilandvrouwen	62
Het t-shirt dat ik nooit te pakken kreeg	79
Troeleke	83
De eerste tekenen	89
Het geluid van zwart	91
In alle vroegte	97
Inkleuren	100
Verrast in Valencia zonder zaterdag	106
De weg naar de zon	111
Zout water	116
Achter glas	122
De witte stilte	126
Weerzien	133
Grijze wandeling	140
Den Himmel so nah	143
Vragen staat vrijdag	146
LA kilometers	148

Een dorp in een dorp 152
Gevangen in een herinnering 155
Gesmolten stilte 157
De zon doet zijn intrede 160
Eindelijk weg 163
Verkreukelde herinneringen 171
Vuurtje 179
Mooi groen 191
Elders 196
En licht werd het 199

Dankwoord 208

Voorwoord

Een gebroken oog is een gevleugelde uitspraak van mijn dochter. Ze sprak deze woorden tot me op een strand iets ten oosten van Ponta Delgada op São Miguel, Azoren. De vindingrijkheid en wonderlijke combinatie van woorden inspireerden mij om mijn eerste fictieve verhaal te schrijven. Het smaakte naar meer, waardoor deel één naast het titelverhaal uit nog een drietal fictieve verhalen bestaat. Het tweede deel bestaat uit autobiografische verhalen veelal geschreven tijdens en over de reizen die ik ondernam.

Gerard Vermeeren

Reizen maakt je eerst sprakeloos en verandert je dan in een verhalenverteller

- *Ibn Battuta* -

Deel 1

Een gebroken oog

Ik hoorde alleen het rinkelende geluid van op elkaar kletterende schelpen. Daarna was het stil. Oorverdovend stil en donker.

Het eerste geluid dat ik weer opmerkte, was dat van het legen van een glasbak. Die aan het eind van de straat stond van waar ik vroeger woonde. 'Vreemd!' hoorde ik mezelf zeggen, 'in die tijd hadden we nog helemaal geen glasbak.' Het volgende geluid dat ik hoorde waren piepjes en ik zag mijn borst automatisch op en neer bewegen. Toen ik het polsbandje zag, wist ik het zeker: ik moest en zou opnieuw wakker worden.

Dagen verstreken in deze hallucinerende toestand. Mensen, of liever gezegd schimmen verschenen aan mijn bed. En ik, ik maakte tochten door de krochten van mijn ziel. In een onwerkelijke wereld reisde ik door bergstaatjes en wandelde over afgelegen stranden. Ik dwaalde over onbeschreven landschappen die alleen in mijn dromen voorkwamen. Ik meende ze eerder in Schotland te hebben gezien, maar vond ze nooit terug op foto's. Glooiende groene landschappen nabij de door hoge duinen gescheiden kust. Ik kwam overledenen tegen en het ging bewonderingswaardig goed met ze. Ik speelde *'Take it Easy'* met Glenn Frey en ik trapte een balletje met Johan Cruyff. Ik liep de marathon in een recordtijd, terwijl ik mij geenszins met hardlopen bezighield. Wat ik niet durfde, deed ik ineens. Waar ik me doorgaans voor schaamde, deed ik nu zonder gêne.

Mijn leven bestond uit een liggend bestaan met voeding uit een zak. En er werd permanent over me gewaakt, 24 uur per dag. De deels comateuze toestand hield meer dan drie weken aan. Mijn ogen hadden het zwaar te verduren door alles wat ik tijdens deze weken opnieuw voor ogen kreeg. Zelfs het laatst gelezen boek speelde zich weer voor mijn

ogen af.

Een blessure diende zich aan. Het oog brak onder de druk van alle indrukken.

Ik kon niet bij de woorden komen die ik nodig had om te praten. Ik kwam niet bij bewustzijn om het leed onder de aandacht te kunnen brengen. Ik bivakkeerde in volledige eenzaamheid. Eenzaam en alleen met mijn gedachten die muurvast zaten. Zoals herinneringen altijd vast zitten, omdat ze al hebben plaatsgevonden. Slechts het heden is beïnvloedbaar, maar zelfs dat was me nu niet gegund. Ik moest het doen met de herinneringen; ze categoriseren bijvoorbeeld. Pijnprikkels in het ene vak, machteloosheid in een ander. Het gevaar was echter dat herinneringen zich vermengden met interpretaties. Gekleurd en wel.

Kinderlijke ervaringen vermengen zich met het volwassen bagatelliseren. Waardoor het zijn puurheid verliest. Onuitstaanbaar wordt gereduceerd tot ‘naar’ en voortreffelijk tot ‘aangenaam’. Sommige wonden lagen nog open, als een sinaasappel zonder schil. Je stak direct in het kwetsbare vruchtvlees. Wat ontbrak was de liefde, als een onuitgepakt cadeau. De meeste anekdotes die langskwamen waren grijs en overladen met verdriet. Niet eens zozeer eigen verdriet als wel overgedragen verdriet.

Onbeduidend klein voelde ik me in een veel te grote wereld.

De waanzin kwam ook om de hoek kijken. Ik hoorde een merel steeds het deuntje van Pipi Langkous aanheffen. Ik zag stapels zwart-wit foto’s uit de lucht vallen, een wc-pot gevuld met prachtige bloemen. Ik rook voortdurend de geur van teakhout en mijn ledematen werden buitenproportioneel. Een zee van gele vla met hier en daar schuimkoppen van slagroom. Het strand waar de vla tegenaan beukte, bestond uit beschuitkruimels. Ik zag hoe de kruimels zich hechtten aan de vla.

Er werd me een behoorlijk lesje loslaten geleerd gedurende die periode. Gedachten lieten zich geenszins sturen, mocht ik dat eventueel denken. Het controlesysteem lag volledig plat. En sommige mensen zien op dat punt het licht of komen dan God tegen; ik was slechts in duister gehuld en van god los.

Niet lang daarna ontwaakte ik in een hemelsblauwe kamer, dat wel! Ik bleek door een golf meegesleurd en hardhandig weer op strand afgeleverd te zijn. Ik had drie maanden in coma gelegen op dat ene moment van het besef door het polsbandje na. Al die tijd had mijn lichaam nodig gehad om te herstellen. Ik bleek wel af en toe aanspreekbaar te zijn geweest, maar die spaarzame momenten hadden zich niet in mijn geheugen gegrift. De klap op het strand had mij op de rand van hoop en vrees gebracht. Ik had alle wegen door mijn hoofd afgelegd als in een achtbaan. Die rit was ten einde gekomen en ik genoot weer van zelf kunnen kiezen welke weg te nemen. Ik genoot weer van de echte aanrakingen.

De wraak van de walvissen

Het regent al dagen achtereen in Japan. Straten staan blank, de grond verschuift, huizen storten in en miljoenen mensen moeten geëvacueerd worden.

Ik noem het de wraak van de walvissen waarop onlangs opnieuw de jacht is geopend door de Japanners. Niet voor onderzoek maar nu voor consumptie.

Volgens mij maken ze gezamenlijk heel hoge golven midden op zee, waardoor het ecosysteem beïnvloed wordt. De verdamping gaat sneller waardoor er legio regenwolken ontstaan. Uit betrouwbare bron heb ik ook vernomen dat ze verantwoordelijk waren voor de desastreuze tsunami van enige jaren geleden. Zelfs een kernreactor was daarbij verloren gegaan.

Het idee om een net rondom Japan te laten afzinken, vonden ze geen goed idee. Walvisvaarders zouden namelijk daardoor niet meer in hun territoriale wateren kunnen jagen - letterlijk achter het net vissen - was mijn idee. Maar de walvissen zagen dat niet zitten, omdat de route - de omgekeerde weg - voor hen dan ook afgesloten zou worden. De wateren nabij Japan zitten namelijk vol met hun favoriete voedsel. En het is de cruciale tussenstop naar het noorden en vice versa. Zonder deze stop zouden ze de lange en noodzakelijke zeetocht niet kunnen maken. Al met al een slecht idee dus, want ook de route via de North-West Pacific bleek geen alternatief. Via Alaska naar Hawai'i was een al te veel gebruikte route door hun soortgenoten. Ze zouden het gebied dan overbevissen.

De dwergvinvissen, Noordse vinvissen en Brydewalvissen zijn samengekomen om de situatie te bespreken. Uit de kakofonie van geluiden blijkt dat de meningen erg uiteenlopen en sterk verdeeld zijn. Een kleine groep is het niet eens met dat er zoveel menselijke slachtoffers vallen door hun acties. Ze gaan liever vreedzamer te werk en stellen dat de samenwerking met Greenpeace en Sea Sheppard op

deze wijze gevaar kan lopen. Met name de dwergvinvissen zijn eensgezind en willen nog hardere acties. Ze zijn ook het grootst in aantal en het meest bedreigd. Zij hebben ook nog te maken met hun Atlantische familieleden die op hun beurt worden bedreigd door IJsland en Noorwegen. Zij beraden zich op acties in Europa, maar zijn tot dusver niet verder gekomen dan een enkel booreiland aan te vallen. Het 'Moby Dick-scenario' wordt door hen nog nader bestudeerd - wordt vast nog wel vervolgd.

Na uren van vergaderen gaan de groepen niet eensgezind uit elkaar. Er moet met hun achterban overlegd worden. Verdere acties worden nog even in de koelkast gezet, hoewel iedereen er van doordrongen is dat haast geboden is. De vergadering wordt dan ook maar voor twee dagen geschorst.

De plastic soep die voor een groot gedeelte de nieuwe routes bepaalt, is het tweede agendapunt op de vergadering.

De groep is kleiner dit keer. Velen zijn al doorgetrokken naar het noorden en een aantal kon het verlies van hun naasten niet verkroppen. Zij hebben zich versplinterd - in een splinterorganisatie - en beraden zich op eigen acties. De toon is milder dit keer. Besloten wordt om voor volgend jaar met nieuwe plannen te komen. Het is nu zorg om met de kleintjes voor de zomer de koude wateren te bereiken; ze zijn al laat. De plastic soep laten ze voor wat het is, want er blijkt ook een Nederlander erg succesvol bezig te zijn. Even afwachten dus! Timide en terneergeslagen verlaat iedereen voor dit jaar de laatste vergadering.

Alle kleine beetjes helpen. Ik zie een vrouw verwoede pogingen doen een gele emmer uit het water te halen. Ik bevind me op São Miguel, Azoren. Ik ben daar neergestreken om de Atlantische familie een hart onder de riem te steken. Ik heb zojuist een whale watching trip voor morgen geboekt, als ik de vrouw bezig zie. Ze heeft de lachers op haar hand. Iedere dag rijdt ze in haar pick-up de kust af op zoek naar zwerfplastic. In korte broek met daaronder 'rubber' laarzen stapt ze door de branding en over de rotsen heen. Op haar

rug een grote ‘jute’ zak die tot de rand toe gevuld wordt. Het enige ‘plastic’ aan haar zijn sommige auto-onderdelen, omdat deze nu eenmaal lichter van gewicht zijn. Het plastic logo van de Land Rover weerkaatst in de zon wanneer ze haar zak leegt en wegrijdt naar de volgende baai.

Ik trek me terug in mijn hotelkamer en probeer er al één te spotten. Ik had op het laatste moment mijn kamer omgeboekt naar eentje met zeezicht. Je weet maar nooit!

De volgende morgen stap ik aan boord van Futurismo Azores Adventures in de haven van Ponta Delgada. ‘Potvissen zijn er gisteren gespot en vele dolfijnen’, wordt mij direct verteld. Het enthousiasme van het personeel slaat over op de passagiers, maar het ‘we kunnen niets garanderen’ drukt de stemming weer gelijk. We hebben geluk, want na twintig minuten wordt de eerste vinvis gespot.

Hoe moest ik nu met ze communiceren? Het water was te koud, zelfs met een wetsuit aan en daarnaast werd het niet aangeboden. Sterker nog, het werd verboden. ‘No encounters’ werd mij verteld toen ik gisteren boekte.

Hoe zouden ze mij kunnen onderscheiden tussen al die passagiers? Ik neem de gok en besluit de kapitein in vertrouwen te nemen. Ik stap op hem af en vertel hem van mijn missie. Ik verwacht dat ik voor gek word verklaard of op zijn minst een bulderende lach die grenst aan uitlachen. Maar niets blijkt minder waar. Uiterst gebiologeerd luistert hij naar me, bewondert mijn inspanningen en licht vervolgens zijn personeel in. Een wetsuit wordt tevoorschijn getoverd. Van passagier word ik gepromoveerd tot onderzoeker en verandert de whale watching trip in een wetenschappelijk onderzoek ter plaatse. De andere passagiers knikken verheugd en voelen zich vereerd daar deel van te mogen uitmaken. Even later lig ik in het ijskoude water met een boei en een snorkel. Een moeder en haar jong zwemmen voor me uit. Verkrampt van de kou probeer ik dichterbij te komen en buiten gehoorafstand van de boot te geraken. Het tweede is moeizamer, omdat de kapitein mij hooguit 50 meter geeft. Ik sein dat hij ze verjaagt. Nu de boot op zo’n 150 meter afstand is zie ik mijn kans schoon. Ik roep luidkeels.

Ik vertel de moeder over de vergadering van het afgelopen jaar nabij Japan. Ik vraag, nee dwing haar, de kudde op te zoeken en het door te vertellen. Ze te vertellen dat organisaties als Greenpeace en Sea Sheppard nog steeds in gesprek zijn met de Internationale Walvisvaart Commissie (IWC). Dat er verdragen zijn en dat alles via satellieten en drones in de gaten wordt gehouden. Dat laatste loog ik er een beetje bij. Ik vraag de moeder haast te maken en wens haar voorzichtigheid, maar vooral wijsheid.

Een kwartier later zwem ik terug naar de boot. Ik vertel de aanwezigen dat moeder en kalf uitzonderlijk goed in conditie zijn. Missie volbracht. De mede passagiers vragen me het hemd van het lijf en ik heb moeite om me voor te blijven doen als bioloog.

De kapitein vertel ik het hele en juiste verhaal later tijdens een kopje koffie op de boulevard. ‘Of ik morgen op zijn kosten weer meega.’ Ik sla het aanbod af, want morgen vlieg ik terug naar huis en zal ik opnieuw contact leggen met het IWC.

We zijn nog maar net begonnen.

Isabelle en de Vlaamse gaai

Isabelle

Isabelle draagt een Panama hoed, heeft een getinte huid en zit de hele dag op het schermpje van haar telefoon te turen. Het enige dat ze ziet wanneer ze af en toe opkijkt is mij die tegenover haar zit te schrijven.

Het riempje van haar hemdje losjes over haar schouder verraadt dat ze onlangs moeder is geworden en nog moet wennen aan haar nieuwe rol. Haar tatoeage van een doodskop op haar bovenarm rijmt nauwelijks het jonge moederschap, maar verraadt een tumultueus verleden. Dat ze instapt in een lichtblauwe mica Mini Cooper met zwart dak verenigt haar nieuwe status met de oude. Het Zwitserse kenteken steekt fier af tegen de lichtblauwe kleur. Het natte wegdek laat haar sporen voor enkele ogenblikken na.

Ze is iemand die heel veel voor zichzelf over had. Ze had dan ook de grootst mogelijke moeite dat nu met iemand te moeten delen; haar kind. De wallen onder haar ogen bevestigen mijn vermoeden.

Ze zit te pimpelen en wordt steeds luidruchtiger.

Ze stapt in haar auto.

…

De Vlaamse gaai

Ik zoek er niets achter hoor, maar ik word iedere dag bezocht door een Vlaamse gaai. Met een luide schreeuw kondigt hij zijn aanwezigheid aan, waardoor ik altijd even op moet kijken. Uitdagend kijkt hij me aan. Alsof hij me telkens uitnodigt: ‘Kom mee, ik heb nu weer wat beleefd. Ik laat het je zien.’ Alsof hij me uitgebreid verhalen wil vertellen lonkt hij naar, een afkeurende blik op mijn bezigheden van dat moment. Zo van ‘moet ik nou geloven dat dat belangrijker is?’ Negen van de tien keer houdt hij het na een kwartier

voor gezien en besluit weer verder te gaan.

Met ingehouden adem volg ik de Vlaamse gaai; niet wetende wat komen gaat. Hij lijkt op de één of andere manier haast te willen maken. Een blik van 'ik hoop dat we niet te laat komen', meen ik van zijn kop af te lezen. Ik heb moeite hem bij te houden. Ik fiets in de zwaarste versnelling zo hard ik kan, ongeduldig gadegeslagen door de Vlaamse gaai boven me.

We vliegen en rijden door bekende straten en over kruispunten heen, alsof ons leven er van af hangt. In de verte hoor ik sirenes. Ook vliegt de Vlaamse gaai plotsklaps niet meer allen, maar wordt begeleid door een traumahelikopter. Gaan we ook die kant op? Is dit wat de Vlaamse gaai me wil laten zien? Deze vragen spoken luttele seconden door mijn hoofd. Nee, dat kan toch niet! Gezien de consternatie heeft het zojuist pas plaatsgevonden. Hoe kon hij dat weten?

Midden op het kruispunt staat een platgewalste lichtblauwe Mini Cooper. De auto is van links overreden door een zandoplegger. De rode stalen bumpers van de groene vrachtwagen die 'zand en grind' vervoert - zo staat te lezen op de zijkant van de intact zijnde cabine - hebben de Cooper ter hoogte van het raam doorboord. De kolossale wielen hebben de rest gedaan. De linkerkant van de auto is niet meer; deze ligt samengeperst op het ernstig beschadigde asfalt. De rechterkant zit er nog kromgebogen aan vast.

Ik probeer het kenteken te ontwaren. Is het wit met een rood vlaggetje? Is het Isabelle, waarvan geen spoor te ontdekken valt zo op het eerste oog?

Toegesnelde mensen belemmeren ook het zicht. Vanuit de verte komen sirenes dichterbij; merkwaardig dat de traumahelikopter al onderweg was, bedenk ik me. Eerst dient er ter plaatse toch een diagnose te worden gesteld, alvorens deze te hulp wordt geroepen? Niet minder merkwaardig is dat de Vlaamse gaai mij waarschuwde. Waar is hij trouwens? Ik speur het wegdek en de omgeving af op zoek naar de vogel. Ondertussen is ambulancepersoneel drukdoende de situatie te beoordelen. Van alle kanten schieten politie- en brandweerauto's toe. Na enige tijd arriveert een zwart

busje. Het parkeert tussen alle hulpverleners. Op het dak landt mijn gevederde vriend.

Het stoffelijk overschot wordt, nadat het is uitgezaagd, overgedragen aan de mensen in het zwart. Een takelwagen haalt het wrak van de weg en politieagenten boenen het wegdek. Bij het wegrijden van de oplegger zie ik de kentekenplaat van de Mini Cooper. Er prijkt een klein rood vlaggetje op met een wit kruisje erin.

Een windvlaag draagt een hoed, een Panama hoed. Hij belandt voor mijn voeten op de grond. Ik raap hem op om deze aan de politie te overhandigen, maar de ongeschonden hoed vertoont geen bloedsporen. Is het een onderdeel van de plaats delict? Voordat ik het weet komt de Vlaamse gaai aanvliegen en biedt mij één van zijn blauwe veren aan. Ik steek hem achter de zwarte band die om de hoed zit.

Isabelle en de Vlaamse gaai zijn verenigd.

Het onbekende paadje

Mijn oog valt op een onbekend paadje. Ik was er meer dan honderd keer langsgereden, maar het was me nog nooit opgevallen. Een paadje dat begint met kapotte trottoirtegels die de stoep markeerden. Iets verderop loopt het geleidelijk over in een paadje bestaande uit een mix van grind, aarde en zand. Het twee bandensporen brede pad met onkruid in het midden leidt langs een dichtgetimmerd huis het bos in.

Na enige aarzeling besluit ik het paadje in te gaan. Behoed- en bedachtzaam loop ik weifelend tot aan de eerst bocht. Ik passeer een oud en vervallen Volkswagen T2 busje, dat overwoekerd langs het paadje staat. Lichtblauw met wit dak, maar nu roestbruin. Alles is er van af gesloopt: koplampen, logo's, ruitenwissers, velgen, knipperlichten en de buitenspiegel. Holle ogen kijken mij aan. Het ooit zo vriendelijk ogende busje is tot een spook verworden. Opgenomen door de natuur. Uit de wielkasten groeit klimop en het gras kietelt de bodem. Het mos heeft het zicht door de ruiten vertroebeld. Door het ontbreken van de achterwielen lijkt hij door zijn hoeven gezakt. Een meelijwekkende vertoning want ooit reed hij fier en vrij rond.

In de bocht die volgt wordt het paadje nauwer en de begroeiing heviger. Het begint op een bos te lijken. Mijn voetstappen worden luider door de steeds meer zompig wordende bodem. Ik probeer bij iedere stap 'groen' te raken en daardoor de modder te mijden, totdat er geen groen meer over is. Het bos wordt zo dicht dat de bodem louter en alleen bestaat uit aarde en bladeren. De bandensporen zijn hier op z'n diepst. Ik moet uitkijken dat ik mijn enkels niet verzwik. Zal ik teruggaan of niet? Het antwoord wacht ik niet af want mijn aandacht wordt getrokken door iets verderop op het paadje. Vanaf hier lijkt het op een brievenbus, zo'n Amerikaanse op een paal. Ik versnel mijn pas en even later lees ik inderdaad U.S. mail aan de zijkant van de brievenbus. Het klepje is open en de rode hendel naar beneden - met de hendel wordt aangegeven of er nieuwe post is. Bovenop staat het huisnummer: 291. Grappig, hetzelfde nummer als mijn huisnummer vroeger.